

ระเบียบวิธีวิจัยและข้อมูล

แหล่งข้อมูลและกรอบตัวอย่าง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์จากสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ให้ใช้ข้อมูลจากโครงการสำรวจประชากรและการอนามัยในประเทศไทย หรือภายใต้ชื่อย่อว่า "TDHS" ซึ่งดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามในระหว่างเดือนมีนาคม ถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ.2530 สตรีที่เข้าข่ายสัมภาษณ์ด้วยแบบสอบถามส่วนบุคคล (Individual Questionnaire) คือสตรีที่เคยสมรส (คือกำลังสมรส หย่า หมาย หรือแยกกันอยู่) และอายุระหว่าง 15-49 ปี ที่พักค้างคืนในครัวเรือนตัวอย่างก่อนวันสำรวจ โดยสัมภาษณ์สตรีที่เข้าข่ายได้รวมทั้งสิ้น 6,775 ราย (ดูรายละเอียดเรื่องการเลือกตัวอย่างในภาคผนวก)

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงเลือกเฉพาะสตรีอายุ 35-44 ปี สมรสและกำลังอยู่กินกับสามี มีบุตรมีชีวิตอย่างน้อย 2 คน รวมตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ทั้งสิ้น 1,408 ราย โดยผลของการศึกษาที่น่าเสนอเป็นผลที่ได้จากการถ่วงน้ำหนักแล้ว

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ขั้นตอนที่ 1 การประมาณการใช้การวางแผนครอบครัว (U)

ก. ตัวแปรตามคือ การใช้การวางแผนครอบครัว (EVERUSE) ซึ่งแบ่งเป็น การเคยใช้ และไม่เคยใช้การวางแผนครอบครัว

ข. ตัวแปรอิสระคือ

1. ระยะเวลาสมรส (Duration of Marriage)
2. ช่วงห่างการมีบุตรคนแรก (First Birth Interval)
3. ช่วงห่างการมีบุตรคนแรกกับคนที่สอง (Second Birth Interval)
4. การไม่เป็นหมั้นหลังจากเคยมีบุตรแล้ว (Not Secondary Sterility)

5. สัดส่วนการสูญเสียการตั้งครรภ์ (Proportion of Pregnancy Wastage)
6. สัดส่วนการตายของบุตร (Proportion of Child Mortality)

ขั้นตอนที่ 2 การประมาณจำนวนบุตรตามธรรมชาติ ($\hat{N}$)

ก. ตัวแปรตามคือ จำนวนบุตรเกิดรอด (CEB)

ข. ตัวแปรอิสระคือ

1. การใช้การวางแผนครอบครัว ($\hat{U}$)
2. ระยะเวลาให้นมบุตร
3. ระยะเวลาสมรส
4. ช่วงห่างการมีบุตรคนแรก
5. ช่วงห่างการมีบุตรคนแรกกับคนที่สอง
6. การไม่ เป็นหมั้นหลังจาก เคยมีบุตรแล้ว
7. สัดส่วนการสูญเสียการตั้งครรภ์
8. สัดส่วนการตายของบุตร

ขั้นตอนที่ 3 จากค่าจำนวนบุตรที่สตรีสามารถมีได้ (C_n) ได้จาก

จำนวนบุตรที่สตรีสามารถมีได้ = จำนวนบุตรตามธรรมชาติ x อัตราส่วน

รอดชีพของบุตรเกิดรอด

$$C_n = \hat{N} \times S$$

ขั้นตอนที่ 4 หาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจที่จะใช้การวางแผนครอบครัวร่วมกับ

ค่าใช้จ่ายในการใช้การวางแผนครอบครัว กับการใช้การวางแผนครอบครัว

ก. ตัวแปรตาม คือ การใช้การวางแผนครอบครัว แบ่งเป็น เคยใช้และไม่เคยใช้
การวางแผนครอบครัว

ข. ตัวแปรอิสระ ได้แก่

1. แรงจูงใจที่จะใช้การวางแผนครอบครัว วัตถุประสงค์จาก
  - 1.1 จำนวนบุตรที่สตรีสามารถมีได้ (Cn)
  - 1.2 ขนาดครอบครัวที่ต้องการ (Cd)
  - 1.3 จำนวนบุตรที่มีชีวิต (C)
  - 1.4 ความไม่ต้องการบุตรเพิ่ม (WANO: Wants No More)
  - 1.5 Cn-Cd
  - 1.6 C-Cd
2. ค่าใช้จ่ายในการใช้การวางแผนครอบครัว วัตถุประสงค์จาก
  - 2.1 จำนวนวิธีการคุมกำเนิดที่ผู้ถูกสัมภาษณ์รู้

ขั้นตอนที่ 5 หาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจกับแรงจูงใจที่จะใช้การวางแผนครอบครัว

1. ตัวแปรตาม คือ แรงจูงใจที่จะใช้การวางแผนครอบครัว มี 6 ตัวแปรคือ
  - 1.1 จำนวนบุตรที่สตรีสามารถมีได้ (Cn : Potential Family Size) เป็นตัวแปรที่ได้จากสมการถดถอยพหุ (Multiple Regression) ระหว่างจำนวนบุตรเกิดรอดกับตัวแปรตัวกำหนดโดยตรงต่อภาวะเจริญพันธุ์ จะได้จำนวนบุตรตามธรรมชาตินำมาคูณกับอัตราส่วนของจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่
  - 1.2 ขนาดครอบครัวที่ต้องการ (Cd : Desired Family Size) เป็นตัวแปรที่ได้จากคำถามข้อ 611 ที่ว่า "ถ้าหากท่านสามารถเริ่มต้นใหม่ได้จากเวลาที่ท่านยังไม่มีลูกเลย และท่านสามารถเลือกได้ถึงจำนวนลูกที่ท่านจะมีในตลอดชีวิตของท่าน ท่านต้องการจะมีลูกกี่คน"
  - 1.3 ผลต่างระหว่างจำนวนบุตรที่สตรีสามารถมีได้กับขนาดครอบครัวที่ต้องการ (Cn-Cd)
  - 1.4 จำนวนบุตรมีชีวิต (C : Living Children) เป็นตัวแปรที่ได้จากการรวมคำถามที่ว่า "ท่านมีลูกชายและลูกสาวที่อาศัยอยู่กับท่านกี่คน ท่านมีลูกชายและลูกสาวที่ยังมีชีวิตแต่ไม่ได้อาศัยอยู่กับท่านกี่คน และมีลูกชายและลูกสาวที่ตายไปแล้วกี่คน"

1.5 ผลต่างระหว่างจำนวนบุตรมีชีวิตกับขนาดครอบครัวที่ต้องการ (C-Cd)

1.6 ความไม่ต้องการบุตรเพิ่ม (WANO: Wants No More) ได้จากคำถามข้อ

- 314 ที่ว่า "ท่าน (หรือสามีของท่าน) กำลังใช้วิธีคุมกำเนิดวิธีอะไร

(สตรีหรือสามีที่ท่านจะจัดอยู่ในกลุ่มที่ไม่ต้องการบุตรเพิ่ม)

- 603 ที่ว่า "ท่านต้องการจะมีลูกเพิ่มอีกสัก 1 คน หรือว่าท่านไม่ชอบที่จะมีอีกต่อไปแล้ว"

- 604 ท่านจะพูดได้หรือไม่ว่า ท่านไม่ต้องการมีลูกอีกแล้วแน่ๆ หรือว่าท่านยังไม่แน่ๆ

- 610 ท่านยังต้องการจะมีลูกอีกสัก 1 คน หรือว่าท่านไม่ชอบที่จะมีลูกอีกแล้ว

2. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ มี 7 ตัวแปรคือ

2.1 เขตที่อยู่อาศัย

2.2 กลุ่มชาติพันธุ์และภาษา

2.3 การศึกษาของสตรี

2.4 การศึกษาของสามี

2.5 อาชีพของสตรี

2.6 อาชีพของสามี

2.7 ระดับความมั่งคั่งของครัวเรือน

ศูนย์วิจัยทั่วไป
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นียมศัพท์และตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

1. สตรีหรือมารดา หมายถึง สตรีที่สมรสเพียงครั้งเดียว อายุ 35-44 ปี ซึ่งกำลังอยู่กับสามี และมีบุตรอย่างน้อย 2 คน
2. เขตที่อยู่อาศัย หมายถึง เขตที่อยู่อาศัยของสตรีที่ถูกล้มล้าง แบ่งเป็น
  - 2.1 เขตเมือง (เขตเทศบาลต่างจังหวัด และ กรุงเทพมหานคร)
  - 2.2 เขตชนบท (นอกเขตเทศบาล)
3. กลุ่มชาติพันธุ์และภาษา หมายถึง กลุ่มคนที่มีวัฒนธรรม ภาษา ศาสนา ประเพณีเหมือนกัน หรืออาจจะหมายถึงกลุ่มเชื้อชาติ
  - 3.1 แสดงลักษณะของสตรีจำแนกตามกลุ่มชาติพันธุ์และภาษา แบ่งเป็น
    - 3.1.1 ภาษากลาง พุทธ
    - 3.1.2 ภาษาอีสาน พุทธ
    - 3.1.3 ภาษาเหนือ พุทธ
    - 3.1.4 ภาษาใต้ พุทธ
    - 3.1.5 ไทย มุสลิม
    - 3.1.6 มาเลย์ มุสลิม
    - 3.1.7 ไทย คริสต์
    - 3.1.8 จีน เขมร ชาวเขา และอื่นๆ
  - 3.2 ในการศึกษาเรื่องแรงจูงใจที่จะใช้การวางแผนครอบครัวในบทที่ 3 และ 4 จะจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์และภาษาเป็น 2 กลุ่มคือ
    - 3.2.1 สตรีที่มีกลุ่มชาติพันธุ์และภาษาเป็นคนไทยนับถือศาสนาพุทธ (รวมข้อ 3.1.1 - 3.1.4)
    - 3.2.2 สตรีที่มีกลุ่มชาติพันธุ์และภาษาไม่ใช่คนไทยนับถือศาสนาอื่น (รวมข้อ 3.1.5 - 3.1.8)
4. ระดับการศึกษาของสตรี หมายถึง ระดับการศึกษาสูงสุดที่สตรีสำเร็จการศึกษา
  - 4.1 แสดงลักษณะของสตรีจำแนกตามระดับการศึกษา แบ่งเป็น

- 4.1.1 ไม่มีการศึกษา
- 4.1.2 ประถมศึกษา
- 4.1.3 มัธยมศึกษา
- 4.1.4 สูงกว่ามัธยมศึกษา
- 4.2 ในการศึกษาเรื่องแรงจูงใจที่จะใช้การวางแผนครอบครัวในบทที่ 3 และ 4 จะจำแนกการศึกษาของสตรีเป็น 3 กลุ่มคือ
  - 4.2.1 ไม่มีการศึกษา
  - 4.2.2 ประถมศึกษา
  - 4.2.3 มัธยมศึกษาขึ้นไป
5. ระดับการศึกษาของสามี หมายถึง ระดับการศึกษาสูงสุดที่สามีสำเร็จการศึกษา แบ่งเป็น
  - 5.1 ไม่มีการศึกษา
  - 5.2 ประถมศึกษา
  - 5.3 มัธยมศึกษา
  - 5.4 สูงกว่ามัธยมศึกษา
6. อาชีพของสตรี หมายถึง ประเภทหรือชนิดของงานที่สตรีทำในปัจจุบัน (7 วันก่อนการสำรวจ) โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่มดังนี้
  - 6.1 อาชีพด้านกลีกรรมหรือเกษตรกรรม
  - 6.2 อาชีพนอกภาคเกษตร เช่น รับราชการ บริการ ธุรกิจส่วนตัว เป็นต้น
  - 6.3 ไม่มีงานทำ
7. อาชีพของสามี หมายถึง ประเภทหรือชนิดของงานที่สามีทำในปัจจุบัน (7 วันก่อนการสำรวจ) แบ่งเป็น 3 กลุ่มดังนี้
  - 7.1 อาชีพด้านกลีกรรมหรือเกษตรกรรม
  - 7.2 อาชีพนอกภาคเกษตรได้รับค่าจ้างไม่ประจำ
  - 7.3 อาชีพนอกภาคเกษตรได้รับค่าจ้างประจำ

8. ระดับความมั่งคั่งของครัวเรือน วัดจากสิ่งของที่มีใช้ในครัวเรือน โดยการให้
ให้คะแนนสิ่งของเหล่านี้ และสร้างเป็นดัชนีความมั่งคั่ง (Wealth Index) สิ่งของที่ใช้ในครัวเรือน
แบ่งเป็น 3 ประเภทดังนี้

8.1 เครื่องใช้ในครัวเรือน ตามถึงการมีหรือไม่มี ไฟฟ้า วิทยุ โทรทัศน์ ตู้เย็น
รถจักรยานยนต์ รถยนต์ทุกชนิด รถไถ เครื่อง

8.2 วัสดุหลักที่ใช้ปูพื้นบ้าน แบ่งเป็น ดิน ทราชย์ ซีเมนต์ แผ่นกระดานไม้
กระเบื้อง กระเบื้องยาง ยางแผ่น หินขัด ไม้ปาเก้ ไม้ขัดเงา

8.3 ชนิดของส้วม แบ่งเป็น ส้วมหลุม ส้วมซึม ชักโครก

สำหรับการให้คะแนนสถานภาพทางทรัพย์สินของหมวดเครื่องใช้ในครัวเรือนนั้น
ใช้วิธีการให้คะแนนตามราคาของเครื่องใช้ในครัวเรือนในปีที่เก็บข้อมูล (พ.ศ.2530) การประเมิน
ราคาเครื่องใช้ในครัวเรือนดังกล่าว ผู้วิจัยใช้วิธีสอบถามจากร้านค้าปลีกที่เป็นตัวแทนจำหน่าย
เครื่องใช้เหล่านี้ โดยถามถึงราคาโดยประมาณในช่วงปี พ.ศ.2530 แล้วนำราคามาเปรียบเทียบ
ให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดในตารางที่ 1

สำหรับขั้นตอนการกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนมีดังนี้

1) กำหนดให้ราคาต่ำสุดของเครื่องใช้เริ่มต้นไม่เกิน 1,000 บาท ซึ่งจะเทียบ
คะแนนให้เท่ากับ 1 คะแนน

2) กำหนดให้ค่าสูงสุดของพิสัยราคาเพิ่มขึ้นด้วยลำดับเรขาคณิต คือเพิ่มจาก
1,000 บาท เป็น 2,000 บาท, 4,000 บาท, 8,000 บาท เรื่อยไป จนกระทั่งถึงราคาสูงสุด
ของเครื่องใช้ในครัวเรือน (ในที่นี้คือ รถยนต์ ซึ่งมีราคาประมาณ 250,000 บาท)

3) ให้คะแนนเพิ่มขึ้นด้วยลำดับเลขคณิต คือเพิ่มขึ้นจาก 1 คะแนน เป็น 2 คะแนน
3 คะแนน, 4 คะแนน ... 10 คะแนน

จากขั้นตอนดังกล่าวข้างต้น สามารถแสดงพิสัยราคาของเครื่องใช้และเกณฑ์การ
ให้คะแนนได้ดังนี้

ตารางที่ 1 เกณฑ์การให้คะแนนเครื่องใช้ในครัวเรือน

พิสัยราคา (บาท/หน่วย)	คะแนน
ต่ำกว่า 1,001	1
1,001 - 2,000	2
2,001 - 4,000	3
4,001 - 8,000	4
8,001 - 16,000	5
16,001 - 32,000	6
32,001 - 64,000	7
64,001 - 128,000	8
128,001 - 256,000	9
256,001 - 512,000	10

จากการสอบถามถึงการมีหรือไม่มีเครื่องใช้ประเภทต่างๆ จำนวน 8 รายการ จาก 6,775 ครัวเรือน ของโครงการสำรวจประชากรและการอนามัยในประเทศไทย ทอจะสรุปผลการให้คะแนนตามเกณฑ์ดังกล่าวได้ดังปรากฏในตารางที่ 2

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2 ชนิดของเครื่องใช้ในครัวเรือน ราคาโดยประมาณในช่วงปี พ.ศ.2530 และคะแนนที่กำหนดให้

ชนิดของเครื่องใช้ในครัวเรือน	ราคาโดยประมาณ (บาท/หน่วย)	คะแนน
วิทยุ	700	1
จักรยาน	1,500	2
ไฟฟ้า	3,500*	3
โทรทัศน์	6,500	4
ตู้เย็น	7,000	5
จักรยานยนต์	30,000	6
รถไถเครื่อง	40,000	7
รถยนต์	250,000	9

* คำนวนจากค่าใช้จ่ายในการนำกระแสไฟฟ้าเข้ามาใช้ในบ้าน ได้แก่ ค่าจ้างช่าง และอุปกรณ์ไฟฟ้าที่จำเป็น (เช่น หม้อวัดปริมาณการใช้ไฟฟ้า, หลอดไฟฟ้า, สายไฟฟ้า เป็นต้น)

ส่วนการให้คะแนนหมวดวัสดุหลักที่ใช้ปูพื้นบ้าน และชนิดของส้วมนั้น ไม่อาจใช้เกณฑ์เดียวกันกับการให้คะแนนเครื่องใช้ในครัวเรือนได้ เพราะไม่ได้วัดจากคำตอบที่ว่า "มี" หรือ "ไม่มี" หากแต่วัดจากมูลค่าหรือราคาของวัสดุที่ใช้ก่อสร้าง ซึ่งแต่ละครัวเรือนมักจะใช้วัสดุที่แตกต่างกันตามฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนนั้นๆ สำหรับการให้คะแนนในหมวดนี้จะยึดตามเกณฑ์ของ จอห์น โบเคล และมาลินี วงษ์สิทธิ์ (2532: 13) ดังนี้

<u>วัสดุหลักที่ใช้ปูพื้นบ้าน</u>	<u>คะแนน</u>
- ดิน, ทราย	0
- แผ่นกระดานไม้	1
- ซีเมนต์, กระจังหรือยางหรือยางแผ่น	3
- ปาเก้หรือไม้ขัดเงา, หินขัด, พื้นกระเบื้อง	5
<u>ชนิดของส้วม</u>	<u>คะแนน</u>
- ไม่มีส้วม, ส้วมหลุม	0
- ส้วมซึม	1
- ส้วมชักโครก	3

ดังนั้น ดัชนีความมั่งคั่งจึง เท่ากับผลรวมของคะแนนสิ่งของที่มีใช้จนครัวเรือนทั้ง 3 หมวดที่กล่าวข้างต้น นอกจากนี้ในการวิเคราะห์ยังต้องมีการจัดกลุ่มสถานภาพทางทรัพย์สินเป็น 3 ระดับคือ สถานภาพสูง ปานกลาง และต่ำ โดยพิจารณาตามเกณฑ์ดังต่อไปนี้

- ผู้ที่มีสถานภาพทางทรัพย์สินต่ำ หมายถึง ผู้ที่ได้คะแนนรวมต่ำกว่า 16 คะแนน
- ผู้ที่มีสถานภาพทางทรัพย์สินปานกลาง หมายถึง ผู้ที่ได้คะแนนรวม 16-25 คะแนน
- ผู้ที่มีสถานภาพทางทรัพย์สินสูง หมายถึง ผู้ที่ได้คะแนนรวมตั้งแต่ 26 คะแนนขึ้นไป

9. ค่าใช้จ่ายในการคุมกำเนิด หมายถึง ค่าใช้จ่ายทั้งที่เป็นตัวเงิน (Market Cost) เช่น ค่าใช้จ่ายในการซื้อยาเม็ดคุมกำเนิด, ค่าเดินทางเพื่อไปรับบริการเกี่ยวกับการคุมกำเนิด และค่าใช้จ่ายที่ไม่ใช่ตัวเงิน (Subjective Cost) เช่น ความรู้ในเรื่องการคุมกำเนิด ข้อห้ามทางศาสนา, วัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ ในการศึกษาครั้งนี้วัดจากจำนวนวิธีการคุมกำเนิดที่ผู้ถูกสัมภาษณ์รู้ โดยการนับผลรวมของจำนวนวิธีการคุมกำเนิดที่ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบเอง โดยไม่มีการถามนำจากผู้สัมภาษณ์

10. แรงจูงใจที่จะใช้การวางแผนครอบครัว หมายถึง ความต้องการของสตรีที่จะใช้การวางแผนครอบครัว ในการศึกษาครั้งนี้วัดจาก

10.1 จำนวนบุตรที่สตรีสามารถมีได้ ในกรณีที่คู่สมรสนั้นไม่ได้ใช้วิธีการป้องกัน การปฏิสนธิเลย (Cn)

10.2 ขนาดครอบครัวที่ต้องการ (Cd)

10.3 จำนวนบุตรที่มีชีวิต (C)

10.4 ความไม่ต้องการบุตรเพิ่ม (WANO)

10.5 Cn-Cd

10.6 C-Cd

11. ขนาดครอบครัวที่ต้องการ (Desired Family Size) หมายถึง จำนวนบุตรที่รอดชีพ (Surviving Children) ซึ่งคู่สมรสต้องการจะมีในสภาพสังคมที่มีการคุมกำเนิดโดย สมบูรณ์ โดยไม่ต้องคำนึงถึงค่าใช้จ่ายในการใช้การป้องกันปฏิสนธิ

12. จำนวนบุตรที่สตรีสามารถมีได้ (Potential Family Size) หมายถึง จำนวนบุตรที่มีชีวิต ซึ่งสตรีจะมีได้หากไม่มีการควบคุมภาวะเจริญพันธุ์โดยเจตนา

13. จำนวนบุตรที่มีชีวิต (Living Children) หมายถึง จำนวนบุตรที่มีชีวิตทั้งหมด ของสตรี รวมทั้งบุตรที่อาศัยอยู่กับผู้ตอบ และบุตรที่อาศัยอยู่ที่อื่น ๗ วันสำรวจ

14. ความไม่ต้องการบุตรเพิ่ม (Wants No More) หมายถึง ความต้องการหรือ ไม่ต้องการมีบุตรเพิ่มอีกต่อไปแล้วของสตรี แบ่งเป็น ความต้องการบุตรเพิ่มและไม่ต้องการบุตรเพิ่ม

15. จำนวนบุตรเกิดรอด (Children Ever Born) หมายถึง จำนวนบุตรเกิดมีชีวิต (Live Birth) ทั้งหมดของสตรี

16. การใช้การคุมกำเนิด หมายถึง สตรีหรือสามีที่ใช้วิธีการคุมกำเนิดเพื่อป้องกันมิให้ เกิดการตั้งครรภ์ โดยใช้วิธีที่ไม่ใช่การป้องกันการปฏิสนธิตามธรรมชาติ เช่น ยาเม็ด ถุงยางอนามัย หมันหญิง หมันชาย เป็นต้น แบ่งเป็น เคยใช้การคุมกำเนิด และไม่เคยใช้การคุมกำเนิด

17. ระยะเวลาสมรส หมายถึง ช่วงเวลาระหว่างอายุปัจจุบันกับอายุแรกสมรสของ สตรี (เป็นปี)

18. ช่วงห่างการมีบุตรคนแรก หมายถึง จำนวนเดือนระหว่างอายุแรกสมรสกับระยะ เวลาการมีบุตรคนแรก

19. ช่วงห่างการมีบุตรคนแรกกับคนที่สอง หมายถึง จำนวนเดือนระหว่างการมีบุตรคนแรกกับการมีบุตรคนที่สอง

20. การไม่เป็นหมั้นหลังจากเคยมีบุตรแล้ว หมายถึง ความสามารถในการมีบุตรของสตรีหลังจากที่เคยมีบุตรมาแล้ว ได้แก่ สตรีกำลังตั้งครรภ์, หรือปัจจุบันกำลังใช้การคุมกำเนิด, หรือมีบุตรในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา หรือรายงานว่าสามารถตั้งครรภ์ได้อีก ส่วนสตรีไม่ใช้การคุมกำเนิด และไม่มีบุตรในช่วง 5 ปี เป็นคสตรีที่เป็นหมั้นหลังจากเคยมีบุตรแล้ว

21. สัดส่วนการสูญเสียการตั้งครรภ์ หมายถึง ความล้มเหลวของผลการตั้งครรภ์หรือการตั้งครรภ์ไม่ประสบผลสำเร็จ โดยไม่ได้คลอดออกมาเป็นทารกตามระยะเวลาการตั้งครรภ์ปกติ หมายรวมถึง การทำแท้ง การแท้ง การเกิดไว้ชีพ และการตายคลอด ในที่นี้คิดจากจำนวนทารกตายก่อนคลอด ทารกด้วยผลรวมของทารกตายก่อนคลอดกับจำนวนเด็กเกิดมีชีพ

22. สัดส่วนการตายของบุตร ในที่นี้คิดจากผลต่างระหว่างจำนวนบุตรเกิดรอดกับจำนวนบุตรที่มีชีวิตหารด้วยจำนวนบุตรเกิดรอด

23. อัตราส่วนรอดชีพของบุตรเกิดรอด ในที่นี้คิดจาก 1 - สัดส่วนการตายของบุตร

หมายเหตุ : ตัวแปรกลุ่มชาติพันธุ์และภาษา อาชีพของสตรี และอาชีพของสามีที่มีการวัดในระดับกลุ่ม (Nominal Scale) ก่อนที่จะนำมาวิเคราะห์ถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis) จะทำการแปลงให้เป็นตัวแปรหุ่น (Dummy Variables) อีกครั้งในบทที่ 3 และบทที่ 4 สำหรับตัวแปรระดับการศึกษาของสตรี ระดับการศึกษาของสามี และระดับความมั่งคั่งของครัวเรือน มีการวัดในระดับอันดับ (Ordinal Scale) อยู่แล้ว

การวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูล

1. เสนอตารางร้อยละแสดงลักษณะพื้นฐานทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม ประชากร และอื่นๆ
2. ใช้ตารางไขว้ (Cross-Tabulation) เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม กับตัวแปรแรงจูงใจที่จะใช้การวางแผนครอบครัว

3. ใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis) 2 ชั้นตอน เพื่อประมาณจำนวนบุตรโดยธรรมชาติ โดยที่ค่าประมาณดังกล่าวจะใช้ในการประมาณจำนวนบุตรที่สตรีสามารถมีได้ (Cn) ต่อไป

4. ใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระ โดยจะทดสอบว่าปัจจัยทางด้านแรงจูงใจ และค่าใช้จ่ายในการวางแผนครอบครัวคู่ใดมีผลต่อการใช้การวางแผนครอบครัวอย่างไร

5. ใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis) เพื่อทดสอบว่าปัจจัยทางด้านสังคม เศรษฐกิจ ปัจจัยใดเป็นตัวกำหนดที่มีผลต่อแรงจูงใจที่จะใช้การวางแผนครอบครัว

ข้อจำกัดของข้อมูล

1. จำนวนสตรีตัวอย่าง เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะสตรีที่กำลังสมรส อายุ 35-44 ปี และมีบุตรมีชีวิตอย่างน้อย 2 คน ทำให้จำนวนสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างในแต่ละกลุ่มย่อยมีจำนวนน้อย ซึ่งอาจส่งผลให้ไม่สามารถศึกษาในเชิงลึกได้มากนัก

2. การคาดประมาณภาวะเจริญพันธุ์ตามธรรมชาตินั้น ขึ้นกับปัจจัยทางด้านสรีระวิทยาของสตรี ซึ่งระยะเวลาในการให้นมบุตรเป็นตัวแปรกำหนดโดยตรงของภาวะเจริญพันธุ์ตัวหนึ่ง แต่เนื่องจากระยะเวลาในการให้นมบุตรที่จะนำมาศึกษาในครั้งนี้ ใช้ระยะเวลาในการให้นมบุตรในบุตรรองคนสุดท้าย ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาบุตรที่กำลังตั้งครรภ์ ซึ่งทำให้ไม่สามารถทราบระยะเวลาสิ้นสุดได้ สำหรับข้อมูลที่มีอยู่นั้น เป็นการถามระยะเวลาให้นมบุตรในสตรีที่มีบุตรอายุตั้งแต่แรกเกิด - 5 ปี ปรากฏว่าจำนวนสตรีตัวอย่างของการศึกษานี้ที่มีบุตรรองคนสุดท้ายที่มีอายุอยู่ในช่วงแรกเกิด - 5 ปี มีจำนวนเพียง 28 รายเท่านั้น จึงไม่สามารถนำตัวแปรระยะเวลาการให้นมบุตรมาเข้าสมการถดถอยพหุได้ จึงต้องตัดตัวแปรดังกล่าวออกจากการศึกษาในครั้งนี้

3. ในการหาสัดส่วนการตายของบุตร เนื่องจากข้อมูลที่นำมาศึกษาไม่ได้ถามถึงการตั้งครรภ์ทั้งหมด ตามเฉพาะการทำแท้งและจำนวนการทำแท้ง ซึ่งผู้ตอบอาจไม่รวมถึงบุตรเกิดไว้ชีพ (Still Birth) ในการศึกษาครั้งนี้จึงไม่ทราบจำนวนบุตรที่ตายที่แท้จริง จึงได้ใช้ผลต่างระหว่างจำนวนบุตรเกิดรอดกับจำนวนบุตรมีชีวิตหารด้วยจำนวนบุตรเกิดรอดแทน

ลักษณะทั่วไปของข้อมูล

ข้อมูลที่น่ามา เสนอในส่วนี้คือ ลักษณะทางสังคมและ เศรษฐกิจของสตรีที่ศึกษา จำนวนทั้งสิ้น 1,408 ราย ที่สมรสเพียงครั้งเดียว กำลังอยู่กับสามี และมีบุตรอย่างน้อย 2 คน การนำเสนอจะแสดงค่าเฉลี่ยและค่าร้อยละของสตรีที่ต่างน้ำหนักจำแนกตาม เขตที่อยู่อาศัย

ปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ จำแนกตาม เขตที่อยู่อาศัยของสตรี

ข้อมูลจากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่าสตรีตัวอย่างในเขตชนบทพูดภาษาอังกฤษ นับถือศาสนาพุทธร้อยละ 43.5 รองลงมาคือสตรีที่พูดภาษากลางนับถือศาสนาพุทธร้อยละ 28.5 สำหรับสตรีเขตเมืองพูดภาษากลางนับถือศาสนาพุทธร้อยละ 71.5 รองลงมาคือ สตรีที่พูดภาษาอังกฤษ นับถือศาสนาพุทธร้อยละ 9.2

สำหรับการศึกษาของสตรี ข้อมูลจากตารางเดียวกันแสดงให้เห็นว่า สตรีชนบทมีการศึกษาเฉลี่ย 4 ปี และสตรีเขตเมืองมีการศึกษาเฉลี่ย 7 ปี โดยที่สตรีทั้งเขตชนบทและเขตเมือง ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 83.2 และร้อยละ 59.1 ตามลำดับ และพบว่าสตรีเขตชนบทได้รับการศึกษาน้อยกว่าสตรีเขตเมือง กล่าวคือ สตรีเขตชนบทมีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาขึ้นไปเพียงร้อยละ 4.2 ส่วนสตรีเขตเมืองมีถึงร้อยละ 34.2 นอกจากนี้ยังเห็นได้ว่า สตรีชนบทไม่ได้รับการศึกษามากกว่าสตรีเขตเมือง โดยที่สตรีชนบทไม่ได้รับการศึกษาถึงร้อยละ 12.6 สำหรับสตรีเขตเมืองมีเพียงร้อยละ 6.7

เมื่อพิจารณาการศึกษาของสามีของสตรีตัวอย่างพบว่า สามีของสตรีเขตชนบทมีการศึกษาเฉลี่ย 4 ปี และสามีของสตรีเขตเมืองมีการศึกษาเฉลี่ย 8 ปี โดยที่สามีของสตรีเขตเมืองมีระดับการศึกษาสูงกว่าสามีของสตรีเขตชนบท กล่าวคือ สามีของสตรีเขตเมืองจะมีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาขึ้นไปถึงร้อยละ 49.9 ในขณะที่สามีของสตรีเขตชนบทมีเพียงร้อยละ 9.4 โดยที่สามีของสตรีเขตชนบทส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาถึงร้อยละ 82.7 และพบเช่นเดียวกันว่าสามีของสตรีเขตชนบทไม่ได้รับการศึกษามากกว่าสามีของสตรีเขตเมือง คือร้อยละ 7.9 และ 5.1 ตามลำดับ

ในส่วนของอาชีพสตรี ข้อมูลของการศึกษาคั้งนี้แสดงให้เห็นว่า สตรีชนบทมีอาชีพเกษตรกรรมถึงร้อยละ 42.6 ส่วนสตรีเขตเมืองมีเพียงร้อยละ 2.3 และสตรีเขตเมืองที่ประกอบ

อาชีพนอกภาคเกษตรกรรมมีร้อยละ 63.0 ในขณะที่สตรีชนบทมีเพียงร้อยละ 21.0 ที่ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม นอกจากนี้ยังพบว่า สตรีทั้งเขตเมืองและชนบทไม่ได้ทำงานถึงร้อยละ 36.4 และ 34.7 ตามลำดับ

ในกรณีอาชีพของสามี ข้อมูลจากตารางเดียวกัน พบเช่นเดียวกันกับอาชีพของสตรี กล่าวคือ สามีของสตรีชนบทส่วนใหญ่มีอาชีพทางด้านเกษตรกรรมถึงร้อยละ 75.8 สามีของสตรีเขตเมืองมีเพียงร้อยละ 4.1 โดยที่สามีของสตรีเขตเมืองประกอบอาชีพนอกภาคเกษตร โดยได้รับค่าจ้างหรือเงินเดือนประจำร้อยละ 55.6 สามีของสตรีชนบทร้อยละ 13.9 นอกจากนี้ยังพบว่า สามีของสตรีเขตเมืองที่ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตร โดยได้รับค่าจ้างหรือเงินเดือนไม่ประจำ มีถึงร้อยละ 40.3 ขณะที่สามีของสตรีเขตชนบทมีเพียงร้อยละ 10.3

เมื่อพิจารณาตัวแปรระดับความมั่งคั่งของครัวเรือน พบว่า สตรีเขตชนบทมีระดับความมั่งคั่งของครัวเรือนต่ำกว่าสตรีเขตเมือง กล่าวคือ สตรีเขตเมืองมีระดับความมั่งคั่งในระดับสูงถึงร้อยละ 62.7 สตรีเขตชนบทมีเพียงร้อยละ 29.4 โดยที่มีระดับความมั่งคั่งในระดับต่ำร้อยละ 38.7 ขณะที่สตรีเขตเมืองมีเพียงร้อยละ 9.6

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและร้อยละของสตรีกำลังสมรสอายุ 35-44 ปี จำแนกตาม เขตที่อยู่อาศัย และตัวแปรทางสังคมและ เศรษฐกิจ

ตัวแปรทางสังคมและ เศรษฐกิจ	เขตชนบท	เขตเมือง
<u>กลุ่มชาติพันธุ์และภาษา</u>		
ภาษากลาง พุทธ	28.5	71.5
ภาษาอีสาน พุทธ	43.5	9.2
ภาษาเหนือ พุทธ	7.2	2.1
ภาษาใต้ พุทธ	8.9	6.3
ไทย มุสลิม	3.1	4.2
มาเลย์ มุสลิม	1.6	0.4
ไทย คริสต์	0.2	1.4
จีน เขมร ชาวเขา และอื่น ๆ	7.0	4.9
	100.0	100.0
	(921)	(487)
<u>การศึกษาของสตรี</u>		
ไม่มีการศึกษา	12.6	6.7
ประถมศึกษา	83.2	59.1
มัธยมศึกษา	2.8	19.3
สูงกว่ามัธยมศึกษา	1.4	14.9
	100.0	100.0
	(921)	(487)
$\bar{X}$	3.74	6.85

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ตัวแปรทางสังคมและ เศรษฐกิจ	เขตชนบท	เขตเมือง
<u>การศึกษาของสามี</u>		
ไม่มีการศึกษา	7.9	5.1
ประถมศึกษา	82.7	45.0
มัธยมศึกษา	7.5	30.2
สูงกว่ามัธยมศึกษา	1.9	19.7
	100.0	100.0
	(921)	(487)
$\bar{x}$	4.35	8.32
<u>อาชีพสตรี*</u>		
เกษตรกรรม	42.6	2.3
นอกภาคเกษตร	21.0	63.0
ไม่ได้ทำงาน	36.4	34.7
	100.0	100.0
	(921)	(485)
<u>อาชีพสามี*</u>		
เกษตรกรรม	75.8	4.1
นอกภาคเกษตร ค่าจ้างไม่ประจำ	10.3	40.3
นอกภาคเกษตร ค่าจ้างประจำ	13.9	55.6
	100.0	100.0
	(918)	(478)

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ตัวแปรทางสังคมและ เศรษฐกิจ	เขตชนบท	เขตเมือง
ระดับความมั่งคั่งของครัวเรือน		
ต่ำ (0-2 คะแนน)	38.7	9.6
ปานกลาง (3-5 คะแนน)	31.9	27.7
สูง (6-17 คะแนน)	29.4	62.7
	100.0	100.0
	(921)	(487)
$\bar{X}$	4.25	7.67

* ไม่รวมจำนวนตัวอย่างไม่กี่รายที่ไม่ตอบและไม่ทราบอาชีพ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อมูลจากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า สตรีทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทเคยใช้การวางแผนครอบครัวในระดับสูง โดยที่สตรีเขตเมืองมีระดับการเคยใช้การวางแผนครอบครัวมากกว่าสตรีเขตชนบทเล็กน้อย คือร้อยละ 94.5 เทียบกับร้อยละ 88.9

ตารางที่ 4 ร้อยละของการใช้การวางแผนครอบครัวของสตรี จำแนกตามเขตที่อยู่อาศัย

การใช้การวางแผนครอบครัว	เขตชนบท	เขตเมือง
เคยใช้	88.9	94.5
ไม่เคยใช้	11.1	5.5
	100.0	100.0
	(921)	(487)

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย